

La'odikiya — Lambarka Labaad

Geeska Protestanka

Jeff Pippenger

2023-08-27

Waa lagama maarmaan u ah fahamka farriinta hadda laga furfurayo kitaabka Muujintii, in la garto xididdada, horumarka, iyo muhiimadda Dibuhabayntii Protestant-ka. Saddex xariiq oo waaweyn oo ku dhex jira taariikhda Dibuhabayntaasi waxay ka hadlayaan Kitaabka Quduuska ah, iyo habka saxda ah ee loo adeegsanayo barashada Kitaabka Quduuska ah, iyo weliba in rasuulladii la doortay ee taariikhdaas ku jiray ay yihiin calaamado-jid oo taariikhdaas ah. Sida had iyo jeer dhacda, Shaydaanku wuxuu isku dayay inuu qariyo Kitaabka King James isagoo adeegsanaya dhowr been-abuur, wuxuuna kaloo doonay inuu qariyo habka saxda ah ee lagu fahmayo Kitaabka Quduuska ah isagoo adeegsanaya dhowr been-abuur, sidoo kalena wuxuu doonay inuu qariyo rasuullada saxda ah (calaamadaha-jidka) ee inta jidkaas taariikhdaas lagu soo kiciyey.

“Laakiin Shaydaan ma uu ahayn mid fadhiid ah. Haddana wuxuu isku dayay wixii uu ku tijaabiyey dhaqdhaqaaq kasta oo kale oo dib-u-habayn ah—inuu dadka khiyaaneeyo oo baabbi’iyo isaga oo dushooda ku soo xambaaraya wax been-abuur ah oo beddel uga dhigaya hawsha runta ah. Sida qarnigii koowaad ee kaniisadda Masiixiga ay u jireen Masiixyo been ah, sidaas oo kale ayaa qarnigii lix iyo tobnaad waxaa uga soo baxay nebiyo been ah.” *The Great Controversy*, 186.

Taariikhda Millerite laga bilaabo 1840 ilaa 1844, huwadii Protestantism-ka, (taas oo ah mid ka mid ah labada gees ee bahalka dhulka oo ah Maraykanka), Adventism-kii Millerite wuxuu noqday geeskii Protestant-ka. Isla waqtigaasna, kaniisadihii hore u qiran jiray inay Protestant yihiin waxay noqdeen Protestantism riddaysan, ama sida ay Millerites-ku u aqoonsadeen, “gabdhaha Rooma.” Markii Protestants-ku diideen farriintii malaa’igta koowaad sannadkii 1843, way dhaceen, Millerites-kuna waxay sii wadeen huwadii Protestantism-ka. Taariikhda Millerite waxay ahayd gunaanadkii ugu sarreeyey ee hawsha Ilaah ee ku aaddan soo gaadhsiinta “kaniisaddiisa cidlada ku jirtay” fahamka buuxa ee Erayga Ilaah.

Furitaankii xukunka baaritaanka wuxuu keenay imtixaankii sharciga Ilaah, gaar ahaan Sabtida. In lagu dhawaaqo farriinta malaa’igta saddexaad waxay u baahnayd kaniisad ilaalisa sharciga Ilaah, kaas oo lagu aasay hoos dhaqammadii iyo caadooyinkii baabawnimada intii lagu jiray Qarniyadii Mugdiga. Masiixu wuxuu Protestantiinta u keenay taariikhdiisii 1840 ilaa 1844, wuxuuna hor dhigay imtixaankii Eliiyaah, kaas oo William Miller lagu matalay, oo markii Protestantiintu diideen farriintii Miller waxay ku noqdeen Rooma. Imtixaankii farriinta malaa’igta koowaad sida uu Miller u gaadhsiiyey waxaa lagu matalay Eliiyaah Buur Karmel.

Markaasaa Eliiyaah wuxuu u yimid dadkii oo dhan, oo wuxuu yidhi, Ilaa goormaad laba ra’yi u kala liicaysaan? Haddii Rabbigu yahay Ilaah, isaga raaca; haddiise Bacal yahay, markaas isaga raaca. Dadkiina erayna uguma ay jawaabin. 1 Boqorradii 18:21.

Sannadkii 1840, markii ay la kulmeen fariintii Eliiyaah, oo uu matalayey Miller iyo malaa'igtii kowaad, Protestantiintu waxay doorteen Bacal!

Dib-u-habayntii Protestanka waxay ahayd furfuriddii runaha Kitaabka Quduuska ah, taas oo ka bilaabatay “xiddigta waaberiga,” taas oo lagu ballanqaaday in la siin doono intii lagu jiray taariikhda uu matalayay kiniisadda Tu’atiira. Weerarka tooska ah ee ka dhanka ah Kitaabka Quduuska ah wuxuu bilaabmay qarniyo ka sii horreeyay, waxaana si cad loogu soo bandhigay The Great Controversy, gaar ahaan taariikhda Waldensians-ka. Sannadkii 1930, Benjamin Wilkerson wuxuu daabacay buugga, Our Authorized Bible Vindicated. Buuggu wuxuu diiwaangelinayaa dagaalka lagula jiray qoraalladii asalka ahaa ee quduuska ahaa, kuwaas oo ugu dambayntii loo adeegsaday tarjumaadda Kitaabka King James, iyo qoraallada been-abuurka ah ee Shaydaanka oo kala duwan, kuwaas oo ay kor u qaadeen welina kor u qaadaan Katooligta, Protestantism-ka riddada ah, iyo Adventist-yada La’odikiya. Dagaalku wuxuu bilaabmay waqti aad uga horreeyay taariikhda Waldensians-ka, hase ahaatee iyagu waa calaamadda jidka iyo astaanta kuwa naftooda u huray inay ka marag furaan muhiimadda qoraallada saxda ah ee ugu dambayntii loo tarjumay Kitaabka King James ee 1611.

Soo saaristii Kitaabka King James ee sannadkii 1611 waxay martay hannaan turjumaadeed oo aad u gaar ah. Geeddi-socodka turjumaadda iyo daabacaadda Kitaabka waxaa lagu dhammeeyey toddoba tallaabo oo wax-soo-saar ah. Waxa kale oo ay qaadatay toddoba sannadood in lagu dhammaystiro, toddoba sannadood oo kitaabi ahna waa laba kun iyo shan boqol iyo labaatan maalmood. Taas dabcan waa isla tirada maalmaha nebiyadeed ee uu Ciise ku adkeeyey axdiga kuwa badan si uu u dhammaystiro Daanyeel sagaal. Bartamaha toddobaadkaas quduuska ah Masiix waa la iskutallaabay, dabcan Masiixa iskutallaabta lagu qodbayna waa xudunta Kitaabka. Toddobadaas tallaabo ee lagu soo saaray Erayga daahirka ah ee Ilaah waxay ahaayeen sidan soo socota.

- Kow: Turjumaaddii Bilowga ahayd ee Shaqsiyaadku sameeyeen: Ku dhowaad 50 turjubaan ayaa loo kala qaybiyey lix guddi, kuwaas oo mid kastaa mas’uul ka ahaa qaybo kala duwan oo Kitaabka Quduuska ah. Shaqsiyaadkani waxay ka shaqeeyeen turjumidda afafkii asalka ahaa (Cibraani, Aramaayik, iyo Giriig) una beddelayeen Ingiriisi.
- Labaad: Dib-u-eegista Guddiga: Ka dib markii guddi kastaa dhammeeyey tarjumaaddiisa qayb ka mid ah qoraalka, shaqada waxaa dib u eegay xubnaha guddiga laftoodu. Tani waxay suuragelisay talo-wadaag iyo sixidda khaladaadka.
- Saddexaad: Dib-u-eegista Guddiga Guud: Tarjumaadaha guddiyada gaarka ah ayaa markaas loo gudbiyey koox ka ballaaran oo culimo ah, kuwaas oo loogu yeedhay Guddiga Guud. Guddigan wuxuu ka koobnaa wakiillo ka socday mid kasta oo ka mid ah lixdii guddi ee tarjumaadda. Waxay dib u eegeen shaqada oo dhan, iyagoo isbarbar dhigaya oo waafajinaya tarjumaadihii kala duwanaa ee guddiyada.
- Afaraad: Dib-u-eegis iyo Dib-u-habayn Dheeraad ah: Nuqulkii dib loo eegay ee Guddiga Guud waxaa dib loogu celiyey guddiyadii gaarka ahaa si ay mar kale u eegaan oo u sii sifeeyaan. Hannaankan soo noqnoqda ahi wuxuu gacan ka geystay in la hubiyo in tarjumaaddu ay isku dheellitiran tahay oo sax tahay.

- Shanaad: Dib-u-eegis iyo Ansixinta Ugu Dambaysa: Markii guddiyada gaarka ahi dhammaystireen dib-u-habayntoodii, qabyo-qoraalkii ugu dambeeyey waxaa loo gudbiyey Guddiga Guud si uu u sameeyo dib-u-eegis iyo ansixin ugu dambaysa.
- Lixaad: Oggolaanshaha Boqortooyada iyo Daabacaadda: Turjumaaddii la ansixiyey ayaa dabadeed loo gudbiyey Boqor James I si uu u bixiyo oggolaanshihiisa.
- Toddobaad: Markii uu bixiyay oggolaanshihiisii boqornimo, tarjumaaddii waxaa la daabacay sannadkii 1611 iyadoo loo bixiyay Kitaabka Quduuska ah ee King James Version (Authorized Version).

Erayada Rabbigu waa erayo daahir ah; waa sida lacag lagu tijaabiyey foornada dhulka, oo toddoba jeer la safeeyey. Rabbiyow, adigu waad ilaalin doontaa iyaga, oo weligaa waad ka dhawri doontaa qarnigan. Sabuuradii 12:6, 7.

Dagaalka uu Shayddaan kula jiro Erayga Ilaah, iyo calaamadaha jidka ee ay matalayaan farriin-wadeyaasha kala duwan ee taariikhdaas furfuran iyo hab-raaca saxda ah ee loo adeegsado kala-qaybinta qumman ee Eraygiisa, Kitaabka King James ee 1611 waa calaamad-jid oo si gaar ah loogu aqoonsaday Sabuurka laba iyo tobnaad. Midkoodna kutubta kala duwan ee been-abuurka ah ee lagu soo saaray qoraallada Kaatooligga ee la kharribay ma buuxiyo shuruudaha Sabuurka laba iyo tobnaad. Hannaanka daahirinta ee qaatay toddoba tallaabo iyo muddada laba kun iyo shan boqol iyo labaatan maalmood waxay caddeeyaan in Kitaabka King James uu yahay “erayadiisa daahirka ah” ee Ilaah. Ilaah wuxuu ballanqaadayaa inuu Kitaabka King James u dhawri doono sidii Eraygiisa daahirka ah weligiis, sidaas darteedna wuxuu ballanqaadayaa inuu sii adkayn doono hab-raaca “historicism” ee ay adeegsadeen dib-u-habeeyayaashii Protestant-ka, oo uu ku jiro William Miller.

Qarnigii afar iyo tobnaad, John Wycliffe, oo buugga The Great Controversy loogu aqoonsaday “xiddigta waaberi ee Dib-u-habaynta,” ayaa Ilaah u adeegsaday inuu Kitaabka Quduuska ah ugu turjumo af uu xataa nin caadi ahi fahmi karo. Isagu waa rasuulka calaamadeeya tiirka-calaamadeedka bilowgii Dib-u-habayntii Protestant-ka.

Dhaqdhaqaaqii weynaa ee Wycliffe bilaabay, kaas oo xoreyn lahaa damiirka iyo garaadka, oo sii deyn lahaa quruumihii muddada dheer ku xidhnaa gaadhigii guusha ee Rooma, wuxuu salka ku hayay Kitaabka Quduuska ah. Halkaas waxaa ku jiray isha durdurkaas barakada ah oo, sida biyaha nolosha, qarniyada oo dhan soo dhex qulqulayay tan iyo qarnigii afar iyo tobnaad. Wycliffe wuxuu Qorniinka Quduuska ah ku aqbalay rumaysad aan shaki lahayn isaga oo u arkayay muujintii Ilaah ku waxyooday ee doonistiisa, iyo xeer ku filan rumaysadka iyo ku-dhaqanka. Waxa lagu soo barbaaray in uu Kaniisadda Rooma u tixgeliyo awood rabbaani ah oo aan khaldami karin, iyo in uu qadarin aan su’aal lahayn ku aqbalo waxbaristii iyo caadooyinkii la dejiyey ee kunka sannadood; laakiin wuu ka jeestay waxyaalahaas oo dhan si uu u dhegaysto hadalka quduuska ah ee Ilaah. Taasu waxay ahayd awoodda uu dadka ku adkeeyay inay qirtaan. Halkii kaniisaddu kaga hadli lahayd afka baadariga, wuxuu ku dhawaaqay in awoodda keliya ee runta ahi tahay codka Ilaah ee ku hadlaya Eraygiisa. Oo wuxuu kaloo baray, ma aha oo keliya in Kitaabku yahay muujin kaamil ah oo doonista Ilaah ah, balse in Ruuxa Quduuska ahi yahay fahiraha keliya ee Kitaabka, iyo in nin kasta, isaga oo

daraaseynaya waxbaristiisa, uu isagu naftiisa ka barto waajibaadkiisa. Sidaas ayuu maskaxda dadka uga jeediyey baadariga iyo Kaniisadda Rooma una jeediyey ereyga Ilaah.

“Wycliffe wuxuu ka mid ahaa kuwii ugu waaweynaa ee Dib-u-habeeyayaasha. Ballaadhka garaadka, hufnaanta fikirka, adkaysiga uu runta ku haynayay, iyo geesinnimada uu ku difaacayayba, waxaa la mid ahaa wax yar oo ka mid ah kuwii isaga ka dambeeyay. Daahirnimada nolosha, dadaalka aan daalka lahayn ee waxbarashada iyo hawsha, daacadnimo aan la musuqmaasuqi karin, iyo jacayl iyo aaminimo Masiix u eg oo ku jiray adeeggiisa, ayaa lagu gartay kii ugu horreeyay ee Dib-u-habeeyayaasha. Tani waxay ahayd inkastoo gudcurkii maskaxeed iyo musuqmaasuqii akhlaaqeed ee wakhtigii uu ka soo dhex baxay.”

“Dabecadda Wycliffe waa markhaati ka turjumaysa awoodda waxbarid iyo wax-ka-beddel ee Qorniinka Quduuska ah. Waxay ahayd Kitaabka Quduuska ah kii ka dhigay waxa uu ahaa. Dadaalka lagu qabsanayo runaha waaweyn ee waxyigu wuxuu cusubaan iyo tamar siiyaa dhammaan awoodaha maskaxda. Wuxuu ballaadhiyaa maanka, wuxuu afeeyaa garashada, wuxuuna bisleeyaa xukunka. Barashada Kitaabka Quduuska ahi waxay sharfi doontaa fikir kasta, dareen kasta, iyo himilo kasta si aanay barasho kale u samayn karin. Waxay bixisaa adkaysi ujeedo, samir, geesinnimo, iyo ad-adayg; waxay sifaysaa dabecadda oo quduus ka dhigtaa nafta. Barasho daacad ah oo xushmad leh oo Qorniinka ah, taas oo maskaxda ardayga si toos ah ula xiriirinaysa Maskaxda aan dhammaadka lahayn, waxay dunida siin lahayd rag leh caqli ka xoog badan oo ka firfircoon, iyo weliba mabda’ ka sharaf badan, intii ay weligeed ka dhalatay tababarka ugu xeel dheer ee falsafadda aadanuhu bixiso. ‘Gelitaanka erayadaada,’ ayuu sabuurayahanku leeyahay, ‘iftiin buu keenaa; waxgarasho buu siiyaa.’ Sabuuradii 119:130.” The Great Controversy, 93, 94.

Marka la raaco maragga ku saabsan Yooxanaa Wycliffe ee ku qoran The Great Controversy, Sister White waxay soo bandhigaysaa liis dibu-habeeyayaal aamin ah (waymarks), kaas oo ugu dambayntii gaadhaya dibu-habeeyaha Yooxanaa Knox. Waxay tilmaamaysaa su’aal muhiim ah oo Mary, Boqoradii Scotland, ay u jeedisay Yooxanaa Knox.

“Yooxanaa Noks wuxuu ka jeestay dhaqammadii iyo sirta-madoowgii kaniisadda, si uu ugu quuto runta Erayga Ilaah, waxbaristii Wiishaartna waxay adkaysay go’aankiisii ahaa inuu ka tago wadajirka Rooma, oo uu isku daro dib-u-habeeyayaashii la silcinayay....”

“Markii isaga si toos ah loo hor keenay boqoradii Scotland, oo horteedii xamaasaddii hoggaamiyeyaal badan oo Protestantiyiinta ka mid ahi ay dabcaaysay, Yooxanaa Knox wuxuu runta u marag furay si aan leexleexad lahayn. Laguma kasban karin koolkoolin; hanjabaadna kama uu baqin. Boqoraddu waxay ku eedaystay bidco. Waxay tidhi, wuxuu dadka baray inay qaataan diin dawladdu mamnuucday, sidaas darteedna uu ku xadgudbay amarkii Ilaah ee farayay in dadka raacsani ay amiirrada adeecaan. Knox si adkaysi leh ayuu ugu jawaabay:—‘Sida diinta qumman aanay asalkeeda iyo awooddeedaba ka helin amiirro, balse ay ka timaaddo Ilaaha weligiis ah oo keliya, sidaas oo kalena dadka raacsani waajib kuma aha inay diintooda u qaabeeyaan sida dhadhanka amiirradoodu yahay. Waayo marar badan ayay dhacdaa in amiirradu, dadka kale oo dhan ka badan, yihiin kuwa ugu jaahilsan diinta runta ah ee Ilaah. Haddii farcankii Ibraahim oo dhammu ay ahaan lahaayeen kuwa haysta diintii Fircoon, oo ay muddo dheer dadkiisa hoos joogeen, waan ku baryayaa, marwo, diin noocee ah

baa dunida ka jiri lahayd? Oo haddii kuwii joogay waagii rasuullada oo dhammu ay ahaan lahaayeen kuwa haysta diintii boqorradii Roomaanka, waan ku baryayaa, marwo, diin noocee ah baa maanta dhulka ka jiri lahayd? ... Sidaas darteed, marwo, waxaad garan kartaa in dadka raacsani aanay ku waajibin diinta amiirradooda, in kastoo lagu amray inay xushmad siiyaan.”

Maryan waxay tidhi, “Adigu Qorniinka waxaad u fasiraysaa si keliya, iyaguna [macallimiinta Roomaanka] si kale ayay u fasiraan; haddaba yaan rumaystaa, oo yaase xukunka bixin doona?”

“Waa inaad rumaysataan Ilaah oo si cad uga hadla Eraygiisa,’ ayuu ku jawaabay dibuhabayntuhu; ‘oo wixii ka sii baxsan waxa Eraygu idin baro, midna kan iyo ka kaleba ha rumaysanina. Erayga Ilaah qudhiisu waa cad yahay, oo haddii meel ka mid ah mugdi ku jiro, Ruuxa Quduuska ah, oo aan weligiis iskhilaafin, ayuu isla waxaas uga sii caddaynayaa meelo kale, si aan shaki u sii hadhin marka laga reebo kuwa si madax-adayg ah jaahil u ah.’ Kuwanu waxay ahaayeen runnihii uu dibuhabaynaha aan cabsida lahayni, isagoo naftiisa halis gelinaya, ku hadlay dhegaha boqortooyada. Isla geesinimadaas aan gilgilashada lahayn ayuu ugu dhegganaa qasdigiisa, isagoo tukaya oo la dagaallamaya dagaallada Rabbiga, ilaa Scotland laga xoreeyey baabtiisnimada.” The Great Controversy, 250, 251.

Isdhexgalka ka dhexeysa dibuhagaajiyihii iyo boqoraddii waxay iftiiminaysaa xadhigga saddexaad ee taariikhda dibuhagaajinta, kaas oo aqoonsan dadaalka Shayddaanku ugu jiro inuu ku daydo Kitaabka Quduuska ah, dibuhagaajiyayaasha, iyo habraaca barashada Kitaabka. Jawaabtii Yooxanaa siiyey Boqoradda waxay ahayd in habraaca saxda ahi yahay “taariikhaysi” (historicism), kaas oo ku salaysan in hal xariiq oo taariikh nebiyadeed ah uu Ruuxa Quduuska ahi ku sharraxo xariiq kale oo taariikh nebiyadeed ah.

Iftiinkii waxaa lagu furay gudcurka dhexdiisa. Wycliffe iyo dibu-habeeyayaashii hore, ilaa taariikhda Milleriyiinta oo dhan, waxay adeegsadeen hab daraasad Baybal oo loo yaqaan “historicism.” Taariikhda habkan kitaabiga ah ee daraasadda Baybalka badanaa waa la iska indhatiraa, hase yeeshee waa lama huraan in la garto haddii qof si dhab ah u arki doono muhiimadda xeerarka fasiraadda nebiyadeed ee uu qaatay Miller, dabadeedna ay qaadatay Future for America.

Waxaa jira laba kaniisadood oo keliya oo Sister White ku aqoonsatay inay yihiin dadka Ilaah ee magac ahaan loo bixiyey. Kuwaas oo ah reer binu Israa’iilkii hore iyo kaniisadda Seventh-day Adventist.

“Sababaha aynu ugu yeedhanno dadkii Ilaah waa in dib loo celceliyaa marar badan.” Sharciga Kunoqoshadiisa 4:1–13. Manuscript Releases, mugga 8, 426.

“Kaniisaddii rasuullada,” iyo kaniisaddii cidlada ku jirtay intii lagu jiray mugdigii baabawnimada, marna looma yeedhin dadkii Ilaah ee la magac baxay; waayo ereygaas (macnihiisu yahay in magac loo bixiyo) wuxuu tilmaamayaa kaniisad la siiyey masuuliyadda ah inay noqoto kaydiyeyaa sha sharciga Ilaah, Adventism-kana iyagaa sidoo kale loo siiyey inay noqdaan kaydiyeyaa sha runta nebinnimada ee Ilaah.

“Ilaah wuxuu kiniisaddiisa wakhtigan ugu yeedhay, sidii uu reer binu Israa’iil hore ugu yeedhay, inay dunida dhexdeeda iftiin ahaan u istaagto. Isagoo adeegsanaya faaska weyn ee runta, oo ah farriimaha malaa’igta kowaad, labaad, iyo saddexaad, ayuu ka soocay kiniisadaha iyo dunidaba si uu ugu soo dhaweeyo naftiisa dhawaan quduus ah. Wuxuu ka dhigay kuwa lagu aamminay sharcigiisa, wuxuuna iyaga u xilsaaray runnaha waaweyn ee waxsii sheegista ee wakhtigan. Sida erayadii quduuska ahaa ee lagu aamminay reer binu Israa’iil hore, kuwanu waa aaminaad quduus ah oo ay tahay in dunida loo gudbiyo. Saddexda malaa’igood ee Muujintii 14 waxay matalaan dadka aqbala iftiinka farriimaha Ilaah oo u baxa iyagoo ah wakiilladiisa si digniinta looga dhawaaqo dhererka iyo ballaca dunida oo dhan.” Testimonies, volume 5, 455.

William Miller wuxuu metelay farriintii la doortay ee lagu furayay runnada nebiyadeed ee Ilaah, oo markii runnadaasu dad ku hoggaamiyeen albaabka furan ee Quduuska ugu Quduusan sannadkii 1844, Ilaahna markaas wuxuu furay sharciga Ilaah. Wycliffe waa calaamad jid oo ku saabsan furitaanka Kitaabka Quduuska ah iyo dhalinta bilowgii Dib-u-habayntii Protestant-ka, hase yeeshee isaguna sidoo kale waa calaamad jid oo shaqada Ilaah ee lagu dhisayo “runnada waaweyn ee wax sii sheegidda.” John Wycliffe wuxuu ahaa xiddigii waaberiga ee lagu aqoonsaday taariikhda xukunkii baabasiimada ee kun iyo laba boqol iyo lixdanka sannadood. Shaqadiisu waxay bilaabatay qarnigii afar iyo tobnaad, dabadeedna qarnigii toddoba iyo tobnaad calaamad jid kale oo ka mid ah xariiqdaas nebiyadeed waxay ahayd soo saariddii Baybalka King James sannadkii 1611. Xariiqdaas dusheeda ugu dambayntii waxaynu ku gaaraynaa calaamadda jidka ee xeerarkii Miller ee fasiraadda wax sii sheegidda. Miller waa calaamad jid oo ku jirta xariiqdaas runta, xeerarkiisuna sidoo kale sidaas oo kale ayay yihiin. Xeerarkiisu waxay markhaati u yihiin calaamad jid oo ku taal dhammaadka Adventism-ka, taas oo uu metelayo daabacaadda Prophetic Keys.

Haddii aynaan garanayn in xeerarkii Miller ay ahaayeen calaamad jid ku taal xariiq taariikheed oo nebinnimo ah, kana wakiil ah shaqadii lagu ilaalinayey qoraalladii asalka ahaa ee saxda ahaa ee Kitaabka Quduuska ah, iyo weliba shaqadii lagu furayey fahamka runta ah ee Kitaabka Quduuska ah, taas oo u baahnayd in dib-u-habeeyayaashu lagu hoggaamiyo inay fahmaan oo adeegsadaan habka quduuska ah ee daraasadda loo yaqaan “historicism,” markaas waxa innaga maqan xogta lagama maarmaanka u ah in la garto runnada nebinnimada ee la xidhiidha shaqada soo bandhigista iyo ilaalinta iftiinka malaa’igta saddexaad dhammaadka Adventism. Sababtaas awgeed, waxaa muhiim ah in dib-u-eegis gaaban lagu sameeyo xariiqdaas taariikheed.

Macnaha keliya ee dhab ahaan saxda ah ee erayga “Borotestaanti” waa in laga mudaaharaado Rooma. Haddii kaniisaddu joojiso inay ka mudaaharaaddo Rooma, mar dambe Borotestaanti ma aha, markaasna waxay noqotaa gabadh Rooma leedahay, sida ay noqdeen Borotestaantiyadii diiday farriintii malaa’igta koowaad. Fahamka ugu sarreeyey ee noqday “hal-ku-dhegga” Borotestaantiyadii ka soo baxday kaniisadda Katooliga wuxuu ahaa “Kitaabka Quduuska ah, iyo Kitaabka Quduuska ah oo keliya.” Hase yeeshee taariikhdu waxay markhaati ka tahay xaqiiqda ah in Kitaabka Quduuska ah loo baahnaa in si qumman loo qaybiyo.

Ku dadaal inaad iska muujiso mid Ilaah aqbalay, oo ah shaqaale aan u baahnayn inuu xishoodo, oo si qumman u kala saara hadalka runta. Laakiin ka fogow hadallada aan quduuska ahayn iyo hadalka madhan; waayo, waxay u sii kordhi doonaan cibaadola'aan badan. 2 Timoteyos 2:15, 16.

Habka daraasadda Kitaabka Quduuska ah ee Protestantiyiinta loo hoggaamiyey inay adeegsadaan dadaalladooda ay ku doonayeen inay si sax ah u qaybiyaan ereyga runta waa “taariikhaysnaanta.” Habkaas wuxuu ahaa bartilmaameed gaar ah oo culus oo Shaydaanku weeraro, wuuna weeraray.

“Waa inaynu nafteenna u ogaannaa waxa Masiixiyaddu tahay, waxa runta ahi tahay, waxa uu yahay rumaysadka aynu helnay, iyo waxa ay yihiin xeerarka Kitaabka Quduuska ah—xeerarka nalaga siiyey maamulka ugu sarreeya.” The 1888 Materials, 403.

Hoos-u-dhigista hab-raaca kitaabiga ah ee ay adeegsadeen Dib-u-habeeyayaashu ilaa iyo oo ay ku jirto William Miller waxaa si gaar ah loo aqoonsaday inuu bilaabmay qarnigii shan iyo tobnaad, isagoo la xidhiidha aqoonyahan Yesuu'i ah oo la oran jiray Francisco Ribera (1537–1591), kaas oo lagu tiriyo inuu caan ka dhigay fasiraadda mustaqbaliga ah. Wuxuu qoray tafsiir ku saabsan kitaabka Muujintii oo soo jeediyey fasiraad mustaqbali ah oo waxsii sheegyada ah, kana fogeynaysa macnahooda duruufihii taariikheed. Ribera wuxuu hindisay hab-raacan ujeeddada ah inuu iska caabiyo runta ay hab-raaca taariikhiga ahi had iyo jeer soo saari jirtay. Runtaasu waxay ahayd in baadariga Rooma uu yahay kan Masiixa ka gees ah ee waxsii sheegyada Kitaabka Quduuska ah.

Qarnigii toddoba iyo tobnaad iyo kii siddeed iyo tobnaad waxaa la caddayn karaa in Protestantism-ku ogaa in hab-raacii beenta ahaa ee Ribera uu ahaa mid Shaydaani ah oo aan sal adag lahayn. Protestant-kii taariikhdaas ku jiray waxay qoreen buugaag iyo qoraallo yaryar oo ay kaga soo horjeedeen “hadallada aan quduuska ahayn iyo hadal-madhnaanta” ee aqoonyahanka Jesuit-ka ah. Laakiin sannadkii 1909, faraskii Trooyada ahaa, ee ahaa Scofield Reference Bible, ayaa la daabacay, tixraacyadiina lagu dhex geliyey faallooyinka hoose ee Kitaabka Quduuska ahna waxay ku salaysnaayeen waxbaristii Ribera iyo Jesuit kale oo la oran jiray Manuel Lacunza (1731–1801). Lacunza wuxuu wax ku qori jiray magac qalin oo ahaa Juan Josafat Ben-Ezra, wuxuuna daabacay buug cinwaankiisu ahaa Imaatinka Masiixa ee Ammaanta iyo Weynaanta. Sida Ribera kii isaga ka horreeyey, buuggaasu wuxuu ahaa weerar toos ah oo ka dhan ah rumoobidda waxsii sheegyada ku jira kitaabka Muujintii.

Shaydaanku wuu ogaa in farriinta uu u baahnaa inuu ceeryaamo jahawareer ku qariyo ay ahayd farriinta digniinta ugu dambaysa ee ka timaadda kitaabka Muujintii. Ku darista hadallada nijaasta ah oo madhan ee labada wadaad ee Yesuwiyiinta ah tixraacyada ku jira Scofield Reference Bible waxay Shaydaanka u saamaxday inuu Protestanka riddowday ku hoggaamiyo aqbalidda hababka Yesuwiyiinta, sidaas darteedna uga indho tiro runta. Shaydaanku taas wuxuu ku guulaystay isagoo soo geliyey dhowr qaab oo nebiyadeed oo Katoolik ah kuwaas oo meesha ka saaray suuragalnimadii si cad loogu aqoonsan lahaa cidda ka gees ah Masiixa ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah yahay. Tani khiyaano adag uguma ay ahayn Shaydaanka, waayo Protestanku mar hore ayay ugu noqdeen kaniisadda Rooma iyagoo diiday farriintii Miller sannadkii 1843.

Sannadihii la soo dhaafay waxaa la daabacay buugaag iyo maqaallo badan oo diiwaangelinaya weerarkii Shayddaanku ku qaaday Kitaabka Quduuska ah, kaas oo bilaabmay qarniyadii ugu horreeyey ka dib markii Masiixa iskutallaabta lagu qodbay. Weerarkaasu wuxuu gaadhay heer qoraallo been-abuur ah la soo geliyey si looga soo saaro Kitaabbo Quduus ah oo been-abuur ah. Shayddaanku wuxuu kaloo weeraray Dib-u-habeeyayaashii la kiciyey si ay u ilaaliyaan erayga Ilaah intii ay noolaayeen iyo xataa ka dib markii Dib-u-habeeyayaashaasu dhinteen.

Ka firso oo keliya sida taariikhyahannada iyo fiqiyayaasha casriga ah ee Kaniisadda Adventist-ka Maalinta Toddobaad ula macaamilaan mowduuca William Miller. Waxay la mid tahay sidii iyagoo lafihisii soo qoday oo ku tuuray Webiga Mississippi.

“William Miller wuxuu khalkhal gelinayay boqortooyadii Shayddaanka, oo cadowga qadiimiga ahi wuxuu doonayay inuusan ahayn oo keliya inuu baabi’iyo saamaynta farriinta, laakiin inuu baabi’iyo rasuulka laftiisa. Markii Aabbaha Miller uu si wax-ku-ool ah runta Qorniinka ugu dabaqay qalbiyada kuwa dhegaysanayay, cadhadii Masiixiyiinta magaca uun sheegta ayaa isaga ka shidantay, sida ay cadhadii Yuhuuddu uga kacday Masiixa iyo rasuulladiisii. Xubnaha kaniisaddu waxay kiciyeen dabaqadaha hoose, waxaana dhowr jeer cadowgu shirqool u maleegay inay noloshiisa qaadaan marka uu ka baxayo goobta kulanka. Laakiin malaa’ig quduus ah ayaa ku dhex jirtay dadka badnaa, mid ka mid ahna, isagoo qaab nin leh, ayaa cududda addoonkan Rabbiga qabtay oo si nabad ah uga hoggaamiyey moobkii cadhaysnaa. Shaqadiisu weli ma ay dhammaan, Shayddaanka iyo ergayadiisiina waxay ku hungoobeen ujeeddadoodii.” Spirit of Prophecy, volume 4, 219.

Eeg sida isla labadaas qaybood ee Adventism-ka ah (culimada fiqiga iyo taariikhyahannada) ay u yareeyeen oo u qariyeen saxnimada xeerarka Miller, kuwaas oo Sister White ay noo sheegtay in ay adeegsan doonaan dhammaan kuwa run ahaantii ku dhawaaqa farriimaha saddexda malaa’igood.

“Kuwa ku hawlan ku dhawaaqidda farriinta malaa’igta saddexaad waxay Qorniinka u baadhayaan si waafaqsan habkii Aabbihii Miller qaatay. Buugga yar ee cinwaankiisu yahay Views of the Prophecies and Prophetic Chronology, Aabbihii Miller wuxuu ku bixiyaa xeerarkan soo socda ee fudud, miyir leh, oo muhiimka ah ee barashada iyo fasiraadda Kitaabka Quduuska ah:—

“[Xeerarka koowaad ilaa shanaad oo la soo xigtay.]”

“Kuwa kor ku xusan waa qayb ka mid ah xeerarkan; oo dhammaanteen daraasaddeenna Kitaabka Quduuska ah way inoo wanaagsan tahay inaan u fiirsanno mabaadi’da halkaas lagu dhigay.” Review and Herald, November 25, 1884.

Iyadoo aan dib loo eegin saddexda xadhig ee xariiqda taariikhda nebinnimada ee la xidhiidha kobcinta iyo adkaynta Erayga Ilaah, suurtagal ma aha in la arko muhiimadda marag weyn oo lagu taageerayo William Miller inuu yahay rasuulkii lagu sii asteeyey Eliyaah marka uu soo bandhigayey farriinta, iyo sidii Muuse ee ku jirta ballankii ahaa in Miller la sara kicin doono sarakicidda kuwa xaqa ah, iyo sidii Eliishaa ee ku jirta diyaarintiisii uu beer-tiisa uga tegi lahaa oo uu ugu adeegi lahaa farriinta Eliyaah. Sister White waxay tilmaamaysaa dhammaan saddexda geesi ee Kitaabka Quduuska ah inay yihiin kuwo sii asteeya William Miller, kaas oo hadda ay culimada

fiqiga iyo taariikhyahannada Adventist-ka casriga ahi ula dhaqmaan sidii inuu ahaa uun “wiil sabool ah oo beeraleey ah” oo ka soo jeeday qarnigii siddeed iyo tobnaad.

William Tyndale wuxuu ka mid ahaa dib-u-habeeyayaashii faraha badnaa ee lagu kiciyey xariiqdan taariikhda nebinnimada. Haddii aan sidan u dhihi karo, “oraahdiisii hawlgalka” ee uu kaga soo horjeeday ergadii baadariga ee uu la macaamilay waxay ahayd, “Waxaan ka dhigi doonaa wiilka majarafadda beerta wadaa inuu Qorniinka ka ogaado in ka badan inta aad ogtihiin.” William Miller wuxuu ahaa wiilkii beeraha, kii majarafadda wada, oo rumoobiyeey wax sii sheegiddii Tyndale.

Hordhacan si weyn ayaa loo fududeeyey marka loo eego dhammaan taariikhda la soo bandhigi kari lahaa si ay u taageerto waxa aynu soo bandhignay ilaa hadda. Hadda waxa aynu eegi doonaa qaar ka mid ah calaamadaha Alpha iyo Omega si aynu dib ugu noqonno tixgelinta Miller inuu yahay calaamad jidka lagu garto iyo farriinwade.

Kitaabka Daanyeel waa bilowga buug ka kooban laba buug. Dhammaadka buuggaasna waa kitaabka Muujintii. In kastoo ay yihiin laba buug oo kala duwan, haddana si wadajir ah ayay u metelaan hal buug.

Sannado ka hor, waxaan dhexgal dadweyne la yeeshay fiqi caan ah oo ka tirsan Kaniisadda Seventh-day Adventist, kaas oo ka shaqayn jiray Machadka Cilmi-baarista Kitaabka Quduuska ah ee Shirweynaha Guud ee Kaniisadda Seventh-day Adventist. Fiqigaasi wuxuu isku dayayay inuu saxo fahamkayga ku saabsan lixda aayadood ee ugu dambeeya ee Daanyeel kow iyo tobnaad, iyo weliba fahamkayga ku saabsan “allabariga joogtada ah” ee ku jira kitaabka Daanyeel. Dhexgalkayagii, oo dhacay muddo waqti ah, maadaama uu ka koobnaa isaga oo soo saaray maqaal aan anigu ka jawaabay, kaas oo uu markaas dib uga jawaabay, dabadeedna dabcan aniguna aan soo celiyay fikradahayga, iyo wixii la mid ah. Dhexgalkaas gudaheeda wuxuu ii sheegay in guddiga uu uga shaqeeyo Shirweynaha Guud gudaheeda lagu tixgeliyo khabiirka kitaabka Daanyeel, iyo in saaxiibkiis shaqada ka tirsani lagu tixgeliyo khabiirka joogtada ah ee kitaabka Muujintii. Dhexgalladayadii gudaheeda ma uusan doonayn inuu ka hadlo qodobbada ku jira kitaabka Muujintii, balse wuxuu rabay in loo gudbiyo saaxiibkiisa. Wuxuu doonayay inuu doodda ku koobnaado kitaabka Daanyeel oo keliya.

Walaasha White si cad bay u caddaynaysaa in Daanyeel iyo Muujintii ay yihiin hal buug. Heerkaas waxay matalaan Kitaabka Quduuska ah, kaas oo ah hal buug oo ka kooban laba buug, kii hore iyo kii cusub. Walaasha White waxay kaloo ka hadlaysaa kiniisadda Yuhuudda, taas oo u aragta oo keliya buuggii hore inuu yahay halkaa buug, waxayna sidoo kale ka hadlaysaa kuwa iska indhatira buuggii hore, waayo waxay fahmaan oo keliya ama waxay doonayaan oo keliya inay fahmaan buuggii cusub. Markhaatifurkeeda waxyiga leh waa in haddii aad aqbasho oo keliya kan cusub, aad diidday kii hore, iyo taa lidkeeda. In fiqiga-yaqaanku ku andacoodo inuu ahaa khabiirka Daanyeel, balse aanu ahayn kan Muujintii, waxay ku celinaysaa fikraddii Yuhuudda ee ahayd in la aqbaloo oo keliya Axdigii Hore, annaguna waan ognahay halka aragtidaas cidhiidhiga ahi Yuhuudda geysay. In dhinac kasta oo arrinta laga istaago; in la aqbaloo kii hore ee aan la aqbalin kan cusub, ama in la aqbaloo kan cusub, balse aan la aqbalin kii hore, waa in la diido markhaatifurka oo dhan.

Badbaadiyuhu xertiisii buu weyddiiyey inay waxyaalahan garanayaan iyo in kale. Waxay ku jawaabeen, “Haa, Rabbiyow.” Markaasuu wuxuu ku yidhi, “Sidaas daraaddeed culimo kasta oo lagu baray boqortooyada jannada waxay la mid tahay nin guri leh oo khasnaddiisa kala soo baxa waxyaalo cusub iyo kuwo duug ah.” Masaalkan dhexdiisa, Ciise wuxuu xertiisii hortooda ku soo bandhigay masuuliyadda saaran kuwa hawshoodu tahay inay dunida siiyaan iftiinkii ay isaga ka heleen. Axdigii Hore ayaa markaas ahaa dhammaan Qorniinka jiray; hase yeeshee looma qorin oo keliya kuwii hore, balse waxaa loo qoray wakhti kasta iyo dadyowga oo dhan. Ciise wuxuu doonayay in macallimiinta cilmigiisa ay si dadaal leh u baadhaan Axdigii Hore si ay uga helaan iftiinkaas xaqiijiya inuu isagu yahay Masiixii waxsii sheegidda hore loogu sii sheegay, oo muujinaya dabecadda hawshiisa uu dunida ugu yimid. Axdiga Hore iyo Axdiga Cusub lama kala sooci karo, waayo labaduba waa waxbaridda Masiixa. Caqiidada Yuhuudda, oo aqbasha Axdiga Hore oo keliya, ma aha mid badbaado keenta, maxaa yeelay waxay diiddaa Badbaadiyaha noloshiisii iyo adeeggiisii ay ahaayeen dhammaystirkii sharciga iyo waxsii sheegyadii. Sidoo kale caqiidada kuwa iska tuura Axdiga Hore ma aha mid badbaado keenta, maxaa yeelay waxay diiddaa waxa markhaati toos ah u ah Masiixa. Kuwa shakiga qaba waxay ka bilaabaan inay qiimo-dhig ku sameeyaan Axdigii Hore, dabadeedna waxay u baahan tahay oo keliya tallaabo kale si ay u diidaan ansaxnimada Axdiga Cusub, sidaasna labadaba waa loo diidaa.

“Yuhuuddu saameyn yar bay ku leeyihiin dunida Masiixiyiinta marka ay tusayaan muhiimadda amarrada, oo ay ku jirto sharciga waajibka ah ee Sabtida, maxaa yeelay markay soo saaraan khasnadihii hore ee runta, waxay dhinac u tuuraan kuwa cusub ee ku jira waxbarista shakhsi ahaaneed ee Ciise. Dhanka kale, sababta ugu xooggan ee Masiixiyiintu ugu guul daraystaan inay Yuhuudda ku saameeyaan inay aqbalaan waxbarista Masiixa sida afka xigmadda rabbaaniga ah, waa in, markay soo saaraan khasnadaha eraygiisa, ay si quudhsasho leh ula dhaqmaan hodantinimada Axdigii Hore, kuwaas oo ah waxbaristii hore ee Wiilka Ilaah, oo loo soo mariyey Muuse. Waxay diidaan sharcigii laga dhawaaqay Siinay, iyo Sabtidii amarka afraad, oo lagu aasaasay beertii Ceeden. Laakiin adeegaha injiilka oo raaca waxbarista Masiixa wuxuu heli doonaa aqoon dhammaystiran oo ku saabsan Axdigii Hore iyo Axdiga Cusubba, si uu dadka ugu soo bandhigo iftiinkooda runta ah iyagoo ah wax aan kala sooc lahayn—midkoodna kan kale ku tiirsan yahay oo iftiiminayo. Sidaas awgeed, sidii Ciise xertiisii u faray, waxay khasnaddooda ka soo saari doonaan ‘waxyaalo cusub iyo kuwo hore.’” Spirit of Prophecy, volume 2, 255.

Taladii hore waxay leedahay adeegsi kale oo quseeya Adventist-yada La’odikiya. In la qirto in la rumaysan yahay Kitaabka Quduuska ah oo dhan, Axdigii Hore iyo Axdiga Cusubba, hase yeeshee la diido Ruuxa Waxsii-sheegidda, waa isla godkii la aqbalay oo keliya hal marag. Laba markhaati ayaa loo baahan yahay si runta loo adkeeyo; sidaas darteed suurtagal ma aha in runta lagu adkeeyo hal marag, oo haddii qofna isku dayo inuu sidaas yeelo, wuxuu diidayaa labada markhaatiba; waxay rumaysadkooda ku salaynayaan waxa loo yaqaan “run badhkeed.”

Hadda waxaan mar kale ku celin doonaa su’aal ku jirtay mid ka mid ah maqaalladii hore ee soo baxayay tan iyo Luulyo, 2023. Su’aashu waxay tahay, “Iftiin cusub oo noocee ah ayaa ka soo baxay Adventism-ka tan iyo 1863?” Jawaabtu si fudud waa, “Midna.”

“Buugagga Daanyeel iyo Muujintuba waa hal. Mid waa wax sii sheegid, kan kalena waa muujin; mid waa buug la shaabadeeyey, kan kalena waa buug la furay. Yooxanaa wuxuu maqlay waxyaalihii qarsoonaa ee onkodaddu ku dhawaaqeen, laakiinse waxaa lagu amray inuusan qorin.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 971.

Sidaas darteed Alfa iyo Oomegaa waxay caddaynayaan in Daanyeel yahay kan ugu horreeya, Muujintuna tahay tan ugu dambaysa. Daanyeel wuxuu metelaa bilowga Adventism-ka, Muujintuna waxay meteshaa dhammaadka Adventism-ka.

“Muujintii waa kitaab la shaabadeeyey, laakiin sidoo kale waa kitaab la furay. Waxay qortaa dhacdooyin yaab leh oo dhici doona maalmaha ugu dambeeya ee taariikhda dunidan. Waxbaridda kitaabkan waa caddaan oo qeexan, mana aha wax qarsoon oo aan la garan karin. Gudihii waxaa lagu qaadaa isla xarriiqdii wax sii sheegidda sida ku jirta Daanyeel. Qaar ka mid ah wax sii sheegisyada Ilaah wuu ku celiyey, isagoo sidaas ku muujinaya in ay tahay in muhiimad la siiyo. Rabbigu ma celceliyo waxyaalo aan cawaaqib weyn lahayn.” Manuscript Releases, mugga 9aad, 8.

Bilowgii Adventism-ka, isla aayadihii tiirka dhexe u ah Adventism-ka, aayadihii la furfuray sannadkii 1798; Ciise wuxuu isu soo bandhigay “Palmoni,” Tiriyaaha Yaabka leh. Dhammaadka Adventism-ka, Ciise wuxuu isu soo bandhigaa “Alpha and Omega,” af-yaqaanka yaabka leh—Ereyga Ilaah. Sababtaas aawadeed, bilowgii Adventism-ka iyo farriintii malaa’igta koowaad waxay “ku tiirsanaayeen wakhti.” Dhammaadka Adventism-ka, farriinta malaa’igta saddexaad waxay ku tiirsanaan doontaa Ereygiisa.

Bilowga iyo dhammaadka Adventism-ku waxay ka dhacaan inta lagu jiro taariikhda boqortooyada lixaad ee waxsii sheegista Kitaabka Quduuska ah; sidaas daraaddeedna waxay ka dhacaan inta lagu jiro bilowga iyo dhammaadka Maraykanka. Taariikhda waxsii sheegista ee Maraykanku waa taariikhda labada gees ee Jamhuuriyadnimada iyo Protestantnimada. Gebogebada taariikhdaas labadaas gees waxay ka beddelmi doonaan wan oo waxay noqon doonaan masduulaag. Jamhuuriyadnimadu waxay isu beddeli doontaa dimuqraadiyad, Protestantnimaduna waxay isu beddeli doontaa Protestantnimo riddowday. Marka koobka wakhtiga imtixaanka ee Maraykanku bilaabo inuu ku soo dhowaado dhammaadkiisa, sida ay hadda u dhacayso, labada gees ee Jamhuuriyadnimo riddowday iyo Protestantnimo riddowday waxay samayn doonaan sanamkii bahalka, sidaasna kaniisadda iyo dawladda ugu midayn doonaan hal gees oo u hadla sida masduulaag. Laakiin Ilaah markaati la’aan lagama tegi doono, waayo habka lagu soo afjarayo Maraykanka dhexdiisa ayuu soo kicin doonaa geeska dhabta ah ee Protestantnimada si uu uga mudaaharaado labadaba sanamka bahalka ee Maraykanka iyo, dabadeedna, sanamka bahalka ee ka hor imanaya dunida oo dhan. Soo kicinta geeska Protestantnimada dhammaadka Maraykanka waxaa lagu dhammayn doonaa isla qaab-dhismeedkii taariikheed ee geeska Protestantnimada lagu soo kiciyey bilowgii Maraykanka. Dad hore oo axdi lahaan jiray waa laga gudbi doonaa, oo dad cusubna waxay noqon doonaan dadka axdiga cusub. Qorraxda hoosteeda wax cusub ma jiraan.

Marka aynu adeegsanno waxsii-sheegyada wakhtiga ee lagu fahmay laguna soo bandhigay taariikhda Millerite-ka si aynu ugu qiimeyno Alfa iyo Oomeega, waxaynu ogaaneynaa inay yihiin isku mid qudhooda. Waxsii-sheeg kasta oo wakhti ahi waxay ka bilaabataa taariikh la joogo marka

waxsii-sheegga lagu dhawaaqo, taariikhdaasuna mar walba waxay astaan u tahay taariikhda marka waxsii-sheeggu rumoobo.

Taariikhda wax sii sheegidda laba kun iyo saddex boqol oo sano waxay ka bilaabatay amarkii saddexaad sannadkii 457 BC, waxayna ku dhammaatay farriintii malaa'igta saddexaad 22kii Oktoobar, 1844. Intii lagu sii socday, balse ka horraysay imaatinka amarkii saddexaad, waxaa la dhammaystiray hawshii dhisidda macbudka iyo Yerusaaalem. Sidaas oo kale, taariikhda u horseedaysay imaatinka malaa'igta saddexaad, waxaa la aasaasay runihii aasaasiga ahaa ee macbudka Millerite-ka.

Sannadkii 1798, waxaa rumoobay wax sii sheegiddii laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood ahayd oo bilaabatay 723 BC markii la kala eryay tobanka qabiil ee woqooyi. Wax sii sheegiddaasu waxay tilmaamaysay laba waqti oo min kun iyo laba boqol iyo lixdan sannadood ah, kuwaas oo calaamadaynaya ku tumashada macbudka dhabta ah iyo Yerusaaalemta dhabta ah oo ay ku sameeyeen Roomaankii jaahiliga ahaa ee dhabta ahaa, taas oo ay dabadeed raacday kun iyo laba boqol iyo lixdan sannadood oo Rooma papal ahi ku tumanaysay magaalada ruuxiga ah iyo macbudka ruuxiga ah. Wax sii sheegiddu waxay ku bilaabatay burburkii boqortooyadii woqooyi iyo kala firdhintii muwaadiniintii boqortooyada. Bartamaha wax sii sheegidda, sannadkii 538, wuxuu calaamadeeyaa dhammaadka ku tumashadii dadka Ilaah ee ay samaysay Roomaankii jaahiliga ahaa, oo ah boqortooyada afraad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, wuxuuna keenaa kala firdhinta kaniisadda Ilaah ee cidladii qarniyadii mugdiga. Dhammaadka wax sii sheegiddaas wakhtiga ah ee 1798 wuxuu calaamadeeyaa dhammaadka boqortooyadii shanaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah. Kala eryiddii tobanka qabiil ee woqooyi, iyo tii kaniisadda Masiixiyiinta ee u qaxday cidlada, waxay ka dhigan tahay isu ururinta kuwa loo qoondeeyey inay noqdaan geeska Protestantism-ka. Calaamadaha jidku badanaa waxaa lagu metelaa waxyaalo iska soo horjeeda, kala firdhinuna waxay meteli kartaa isu ururin, sida Eliiyaah u metelo Yooxanaa Baabtiisaha. Isla iska horimaadkaas wax sii sheegidda ah, Eliiyaah ma dhinto, laakiin Yooxanaa Baabtiisaha wuu dhintaa.

Sannadkii 677 BC qabiilkii koonfureed ee Yahuudah, (kaas oo Qorniinka lagu garto sidoo kale inuu yahay dalka ammaanta leh) ayaa la kala firdhiyey muddo laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood ah, taasoo ku dhammaatay Oktoobar 22, 1844. Waxsii sheegistaasu waxay tilmaamaysay ku tuntamidda dadka Ilaah, kuwaas oo Daanyeel ku aqoonsanayo inay yihiin “ciidanka” ee ku xusan Daanyeel 8:13, 14.

Markaasaan maqlay mid quduusiinta ka mid ah oo hadlaya, quduus kale ayaa ku yidhi quduuskaas hadlaya, Ilaa goormee baa sii jiri doonta riyada ku saabsan allabariga joogtada ah, iyo xadgudubka baabba'a keena, si meesha quduuska ah iyo ciidankaba loogu gacangeliyo in cagaha lagu tunto? Oo wuxuu igu yidhi, Ilaa laba kun iyo saddex boqol oo maalmood; dabadeedna meesha quduuska ah waa la daahirin doonaa. Daniel 8:13, 14.

Wax sii sheegidda laba kun iyo saddex boqol ee sano, oo dhammaatay isla wakhtigii wax sii sheegidda laba kun iyo shan boqol iyo labaatan ee sano oo bilaabatay 677 BC, waxay tilmaamaysay ku tuntidda meesha quduuska ah sida lagu aqoonsaday Daanyeel 8:13, 14. Wax sii

sheegidda kala firdhinta Yahuudah ee 677 BC waxaa ka horreeyey saddex weerar oo ka yimid Nebukadnesar, wax sii sheegiddaasina waxay ku dhammaatay imaatinka farriintii saddexaad Oktoobar 22, 1844.

Labada waxsii-sheeg ee laba kun shan boqol iyo labaatan sano ah oo kala dhammaanaya 1798 iyo 1844 siday u kala horreeyaan, waxay tilmaamayaan afartan iyo lixda sannadood ee aasaaska macbudka Millerite la dhisay. Muuse wuxuu afartan iyo lix maalmood ku qaatay helidda tilmaamaha ku saabsan dhismaha macbudka; dib-u-hagaajintii macbudka Herodos wakhtigii Masiixa waxay qaadatay afartan iyo lix sano, taas oo ku dhammaatay sannadkii baabtiiskii Masiixa. Baabtiiska dabadiis wuxuu u tegey cidlada afartan maalmood, oo markuu soo noqdayna, wuxuu macbudka nadiifiyey markii ugu horraysay, Yuhuuddii muran-yaqaanka ahaydna waxay doonayeen inay ogaadaan awooddee uu waxaas oo kale ku sameeyey.

Iiddii Yuhuudda ee Kormaridda ayaa dhowayd, oo Ciise wuxuu u kacay Yerusaaalem. Oo wuxuu macbudka ka helay kuwii iibinayay dibi, ido, iyo qoolleyo, iyo kuwii lacagta sarifanayay oo fadhiya. Markaasuu markuu ka sameeyey jeedal xadhko yaryar ah, dhammaantood macbudka ayuu ka eryay, idihii iyo dibidiiba; oo lacagtii kuwii sariflayaasha ahaa ayuu daadshay, miisaskiina wuu rogay. Oo kuwii qoolleyda iibinayay ayuu ku yidhi, Waxyaalahan halkan ka qaada; guriga Aabbahay ha ka dhigin guri baayacmushtarinnimo. Xertiisiina waxay xusuusteen in qoranayd, Qiir gurigaaga aan u qabo ayaa i wada gubtay. Markaasay Yuhuuddu u jawaabeen oo ku yidhaahdeen, Calaamo noocee ah baad na tustaa, mar haddii aad waxyaalahan samaynaysa? Ciise ayaa u jawaabay oo ku yidhi, Macbudkan dumiya, saddex maalmood gudahoodna waan kicin doonaa. Markaasay Yuhuuddu yidhaahdeen, Lix iyo afartan sannadood ayaa macbudkan la dhisayey, adiguna ma saddex maalmood gudahood baad ku kicinaysaa? Laakiin isagu wuxuu ka hadlayay macbudka jidhkiisa. Sidaas daraaddeed markuu kuwii dhintay ka soo sara kacay, xertiisii waxay xusuusteen inuu tan ku yidhi; oo waxay rumaysteen Qorniinka iyo hadalkii Ciise sheegay. Yooxanaa 2:13–22.

Macbudkii Millerite-ka waxaa la dhisay afartan iyo lix sannadood, laga bilaabo 1798 dhammaadkii nebiyaddii koowaad ee laba kun shan boqol iyo labaatan sannadood, wuxuuna ku dhammaaday afartan iyo lix sannadood dabadeed, marka la oofiyey nebiyaddii labaad ee laba kun shan boqol iyo labaatan sannadood sannadkii 1844. Afartan iyo lixdaas sannadood waxay ku bilaabmeen imaatinkii malaa'igta koowaad, waxayna ku dhammaadeen imaatinkii malaa'igta saddexaad, waayo Masiixu wuxuu yidhi macbudkiisa waxaa dib loo taagi doonaa saddex maalmood gudahood. Haddii aadan doonayn inaad aragto xaqiiqooyinkan, waxay sabab u tahay laba dhibaato oo asaasi ah, marka laga soo tago dhibaatooyinka ka jiri kara qalbi aan raalli ka ahayn oo aan soo noqon. Dhibaataada koowaad waa inaad doonayn inaad Erayga nebiyadeed uga dhowaato aragtida ah in taariikhdu is celiso. Ma tihid taariikhi-fasiiriye. Dhibaataada kalena waa awood-darro ku saabsan sida erayada astaanta ah ee lagu qoray Erayga Ilaah loogu dabaqo Erayga Ilaah. Bilowga nebiyadahan oo dhan ayaa tilmaama dhammaadka, mar walbana waxay tilmaamaan wax ka badan taariikho si fudud isu celiya.

Kitaabku wuxuu leeyahay innagu waxaannu nahay macbud uu Ruuxa Quduuska ahi dego, macbudka jidhkuna wuxuu ka kooban yahay lix iyo afartan kromosoom. Saynisyahannada

daraaseeya lixdaas iyo afartanka kromosoom waxay inoo sheegaan in saddex iyo labaatanka kromosoom ee labka ah iyo saddex iyo labaatanka kromosoom ee dheddigga ah ay ku duuban yihiin borotiin u samaysan qaab iskutallaab ah.

Daaniyaal laba iyo tobnaad waxaa ku jira saddex waxsii-sheegid oo waqtiyeed oo is-xiran; tan koowaadna waxay tixraacaysaa kala firdhinta xoogga dadka quduuska ah, taas oo matalaysa “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii laba iyo labaatanaad. Kala firdhinta xoogga dadka quduuska ah ee iyaga ku rumoowday waxay ahayd laba kun iyo shan boqol iyo labaatannadood, hase yeeshee Daaniyaal laba iyo tobnaad waxa uu tixraacayaa oo keliya nuska dambe ee muddadaas. Waxay Daaniyaal u sawiraysaa isagoo aan garanayn waxa loola jeeday dhawaaqaas.

Oo waxaan maqlay ninkii dharkii linenka ahaa gashanaa, oo dul taagnaa biyihii webiga, markuu gacantiisa midig iyo gacantiisa bidixba xagga samada u taagay, oo ku dhaartay Kan weligiis nool, in ay ahaan doonto wakhti, wakhtiyo, iyo badh wakhti; oo markuu dhammeeyo kala firdhinta xoogga dadka quduuska ah, waxyaalahan oo dhammu way dhammaan doonaan. Oo waan maqlay, laakiinse maan garan; markaasaan idhi, Sayidkaygiyow, maxay ahaan doontaa dhammaadka waxyaalahan? Daanyeel 12:7, 8.

Daani’eel laba iyo tobnaad waxa uu sawirayaa farriinta la furay wakhtiga dhammaadka, kaas oo ahaa 1798. Qaybtaas Daani’eel waxa uu matalaa William Miller, oo ah astaanta koowaad ee kuwa caqliga leh ee taariikhdaas. Miller waxaa markii ugu horraysay loo hoggaamiyey waxsii-sheegidda laba kun iyo shan boqol iyo labaatanka sannadood ee Laawiyiintii laba iyo labaatannadood, oo aayadaha toddobaad iyo siddeedaadna waxa uu ku matalaa kuwa caqliga leh ee ay waajib ku tahay inay is-waafajiyaan runta ah in kala firdhinta laba kun iyo shan boqol iyo labaatanka sannadood si aan shaki lahayn loogu aqoonsaday inay tahay kala firdhinti Ilaah ee dadkiisa.

Oo haddii aydaan weli waxyaalahan oo dhan daraaddood ii dhegaysan, markaas toddoba jeer ayaan idiinku sii ciqaabi doonaa dembiyadiinna aawadood. Oo waxaan jebin doonaa kibirka xooggiinna; samadiinnana waxaan ka dhigi doonaa bir, dhulkiinnana naxaas. Laawiyiintii 26:18, 19.

“Islaweyna” reer binu Israa’iil hore waxay ahayd markii loo oggolaaday inay Ilaah diidaan inuu Boqorkooda ahaado oo ay doortaan boqor bini’aadan ah. Islaweynkooda, kaas oo ka horreeya dhicitaanka (Maahmaahyadii 16:18), wuxuu ahaa rabitaankoodii ahaa inay la mid noqdaan boqortooyooyinkii sanamcaabudka ahaa ee ku wareegsanaa. Ka qaadista marka hore boqortooyadii woqooyi dabadeedna boqortooyadii koonfureed waxay ahayd kala firdhinta awoodda (boqorka) sannadihii 723 BC iyo 677 BC siday u kala horreeyaan.

Miller wuxuu matalayay kuwa caqliga leh ee fahmay kororka aqoonta ee lagu furfuray aayaadkii hore ee Daanyeel laba iyo tobnaad, oo aayaadaha toddobaad iyo siddeedaadna waxaa lagu matalayaa inuusan fahmin xidhiidhka ka dhexeeya kun laba boqol iyo lixdan sannadood iyo laba kun shan boqol iyo labaatannadood ee kala firdhinta dadka Ilaah. Daanyeel wuxuu matalayaa dadka Ilaah dhammaadka Adventism-ka, sida Millerna uu u matalay bilowgii Adventism-ka. Dhammaadka Adventism-ka, isla dhibaataadii ayaa jirta, waayo sida Adventism-ku u dhinac dhigay fahamkii Miller ee “toddobada wakhti,” waxaa lagu khasbay inay kun laba boqol iyo lixdanka

sannadood ku aqoonsadaan oo keliya Wakhtiyadii Mugdiga. Kuwa caqliga leh ee dhammaadka joogay waxay lahaayeen dhibaato la mid ah oo ay tahay in la xalliyo, sida ay Daanyeel iyo Miller u muujiyaan. Maxaa ereybixinta Laawiyiintii laba iyo labaatanaad loogu adeegsaday in lagu muujiyo saddex iyo badh wakhti halkii laga muujin lahaa toddoba wakhti?

Miller waligiis si buuxda uguma heshiisiin mushkiladdan, laakiin sannadkii 1856 “iftiinkii nebiyadeed ee cusub” ee ugu dambeeyey ayaa lagu soo bandhigay taxane ka kooban lix maqaal oo aan weligood la soo gunaanadin, kuwaas oo aqoonsanayey toddobada wakhti inay metelayaan saddex sano iyo badh oo Roomaankii jaahilka ahaa ku tumanayey Israa’iilkii Ilaah ee dhabta ahaa, waxaana ku xigay saddex sano iyo badh oo Roomaankii baadariga ahaa ku tumanayey Israa’iilkii ruuxiga ahaa. Toddoba sano dabadeed, Adventism-ku si toos ah ayuu u diiday dhammaan iftiinkii toddobada wakhti, isagoo mushkiladda u diyaarinaya kuwa xigmadda leh wakhtiga dhammaadka ee 1989, markaas oo, sida lagu sharraxay Daanyeel kow iyo toban, aayadda afartan, dalalkii matalayey Midowgii Soofiyeeti ee hore ay baadaranimada iyo Maraykanku xaaqeen.

Iftiinkii ugu horreeyey ee la siiyey Miller waa la diiday sannadkii 1863, iftiinkii ugu dambeeyey ee mowduuca ku saabsanna waxaa Hiram Edson ku bixiyey lixdaas maqaal. Maqaalladaas waa la joojiyey, toddoba sannadood (waqtiyo) dabadeedna awooddii Israa’iilka casriga ah waa la dhinac dhigay si loogu daydo kaniisadaha sanamcaabudka ah ee dhawr sano ka hor si sax ah loogu aqoonsaday inay yihiin gabdhihii Baabuloon. Toddobada waqti ee Laawiyiintii labaan iyo lix, sidii caqiido nebiyadeed, waxay noqdeen dhagaxii turunturrada, waxaana dib loo soo celiyey kibirkii Israa’iiltii hore sida uu uga muuqday damacoodii ahaa in Saa’uul iyaga ugu taliyo isagoo boqor u ah. Ciise wuxuu dhammaadka ku matalaa bilowga.

Buugga Daanyeel sidoo kale waxa uu tilmaamayaa waxsii-sheegid laba kun iyo sagaashan sano ah iyo waxsii-sheegid kun saddex boqol iyo shan iyo soddon sano ah, kuwaas oo labaduba ka bilaabma qaadista “kan maalinlaha ah” sannadkii 508. Qaadista “kan maalinlaha ah” waxay ka dhigan tahay ka saarista iska-caabbintii Roomaankii jaahiliga ahaa ee ka hor timid koritaanka awoodda baadariga sannadkii 538. Waxa jiray muddo kala-guur ah oo soddon sano ah ka hor inta aan awoodda baadariga la saarin carshiga dhulka sannadkii 538; dabadeedna kunkii laba boqol iyo lixdankii sano ee hadhay waxay ku dhammaanayaan 1798. Soddonka sano ee kala-guurka ah ee boqortooyo ka guureysa una gudbeysa boqortooyo kale waxay tilmaamayaan sannadihii ugu dambeeyey ee xukunka baadariga ee horseeday in boqortooyadii lixaad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah lagu fadhiisiyo carshiga dhulka sannadkii 1798. Bilowga waxsii-sheegidda kun laba boqol iyo sagaashanka sano ah wuxuu tilmaamayaa kala-guur ka imanaya hal boqortooyo oo waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah ah una gudbaya boqortooyada xigta ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah, sida oo kale dhammaadka waxsii-sheegiddaas.

Waxsii saddex iyo toban boqol iyo shan iyo soddonka sannadood ee nebinnimada ah oo ka bilaabatay ka qaaddiddii “tan joogtada ah” sannadkii 508 waxay ku dhammaanaysaa 1843.

Oo laga bilaabo wakhtiga allabariga joogtada ah la qaadi doono, oo karaahiyada baabba’a keenta la taagi doono, waxaa jiri doona kun laba boqol iyo sagaashan maalmood. Waxaa barakaysan kan suga oo gaadha kun saddex boqol iyo shan iyo soddon maalmood. Daanyeel

12:11, 12.

Waxsii saddex iyo toban boqol iyo shan iyo soddon sannadood waxay ku dhammaatay 1843, Daanyeelna wuxuu leeyahay kuwa “sugay” marka wax sii sheegiddaasu ay rumoobi doonto waa la barakayn doonaa. Walaasha White sidan bay u tidhaahdaa.

“Waxaa barakaysan indhihii arkay waxyaalihii la arkay sannadihii 1843 iyo 1844.”

“Farriintii waa la bixiyey. Oo dib-u-dhac ma aha inuu jiro marka farriinta mar kale la sheegayo, waayo, calaamadaha wakhtiyadu way rumoobayaan; shaqada gabagabada ahna waa in la dhammeeyaa. Shaqo weyn ayaa lagu qaban doonaa wakhti gaaban gudaheed. Farriin ayaa dhawaan lagu bixin doonaa amarka Ilaah, taas oo ku kici doonta qaylo weyn. Markaasaa Daanyeel istaagi doonaa meeshiisii qaybta ahayd, si uu maraggiisa u bixiyo.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Sidaas darteed, bilowga waxsii sheegidda kun iyo saddex boqol iyo shan iyo soddonka sano waxay tilmaamaysaa kala-guur ka yimid diinta jaahiliga una gudbaysa diinta baabanimada, sidaasna waxay u aqoonsanaysaa kala-guur ka yimid Protestantism-ka una gudbaya Protestantism-ka Millerite-ka.

Kuwa Adventistada diida xaqiiqooyinka aasaasiga ah ee Adventism-ka, waxay diidaan dhammaan waxsii sheegyada wakhtiga ee ay Millerite-yadu soo bandhigeen, xataa laba kun iyo saddex boqolkii sannadood ee Daniel 8:14. Waxaa laga yaabaa inay si dhab ah u inkiraan xaqiiqdan, laakiin si macquul ah ayaa loo muujin karaa in xaqiiqadani run tahay; hase yeeshee qodobkaygu hadda wuu ka duwan yahay, sidaas daraaddeed arrintaas hadda waan ka tegayaa innagoo isku dayayna inaan maqaalkaan gunaanad u soo dhoweyno.

Kala firdhidda “dhulka ammaanta leh” ee Yahuudah sannadkii 677 BC waxay ka dhigan tahay ku tumashada “ciidanka” ee ku xusan Daanyeel 8:13, 14, waxayna tilmaamaysaa aasaasidda dhulka ammaanta leh ee casriga ah, Maraykanka. Laba kun iyo saddex boqol oo sannadood ee isla aayadahaas waxay bilaabmeen 457 BC, waxayna ka dhigan yihiin ku tumashada “meesha quduuska ah.”

Markaasaan maqlay quduus keliya oo hadlaya, quduus kale ayaa ku yidhi quduuskaas hadlaya, Ilaa goormay ahaan doontaa riyadii ku saabsanayd qurbaanka joogtada ah, iyo xadgudubka baabba’a, oo quduuska iyo ciidankaba loogu dhiibo in cagaha lagu tunto? Isna wuxuu igu yidhi, Ilaa laba kun iyo saddex boqol oo maalmood; dabadeedna quduuska waa la nadiifin doonaa. Daanyeel 8:13, 14.

677 BC iyo 457 BC waa taariikho isku xiran oo ku saleysan xiriirka ka dhexeeya dadka Ilaah iyo meeshiisa quduuska ah. Ilaah wuxuu ciidankii iyo meesha quduuska ah labadaba mar keliya dib ugu mideeyey 22-ka Oktoobar, 1844. Labada boqol iyo labaatanka sannadood ee u dhexeeya 677 BC iyo 457 BC waxay astaan u yihiin xilli uu Ilaah dejinayo calaamad jid oo matalaysa kordhidda iftiinka. 22-ka Oktoobar, 1844, iftiinkii malaa’igta saddexaad ayaa yimid, iftiinkii meesha quduuska ahna wuxuu bilaabay inuu iftiimo, waxaana halkaas joogay ciidan si ay iftiinka u naadiyaan.

Xarriiqda nebiyadeed ee tilmaamaysa dagaalkii saddex-geesoodka ahaa ee Shayddaan iyo Masiixu ku lug lahaayeen, ayaa la soo saaray Kitaabka Quduuska ah ee King James ee 1611. Laba boqol iyo labaatan sano dabadeed, 1831, William Miller ayaa farriintiisii markii ugu horraysay daabacay:

“Muddo sagaal sannadood ah William Miller waxa uu ku qancay in ay waajib ku tahay inuu fariintiisa siiyo kaniisadaha; hase yeeshee wuu sugay, isaga oo rajaynaya in awood ama maamul la aqoonsan yahay uu ku dhawaaqi doono warka farxadda leh ee Badbaadiye dhowaan imanaya. Sugitaankan uu sidaas ku sugayay, waxa uu keliya caddeeyey runta fariinta; magac bay lahaayeen inay nool yihiin, laakiinse si degdeg ah ayay u dhimanayeen. Sannadkii 1831 Miller waxa uu jeediyey khudbaddiisii ugu horraysay ee ku saabsan waxsii sheegyada.” Steven Haskell, *The Seer of Patmos*, 77.

Ilaah wuxuu ilaaliyey qoraalladii asalka ahaa ee quduuska ahaa oo saxda ahaa ee loo adeegsaday soo saarista Kitaabka Quduuska ah. Dabadeedna wuxuu soo saaray Kitaabkiisa sannadkii 1611. Markaas ayuu soo kiciyey rasuul adeegsan doona xeerarka ku yaal, laga soo dheegtay, oo lagu aasaasay Kitaabka Quduuska ah si uu u soo saaro farriinta malaa’igta kowaad. Sannadkii 1831, farriintii Miller waa la qaabeeyey, sida farriintii taariikhda Masiixa uu Yooxanaa Baabtiisuhu u qaabeeyey, sida farriintu loogu qaabeeyey dhaqdhaqaaq kasta oo dib-u-habayn ah. Farriinta Miller, oo ah farriinta malaa’igta kowaad ee ku dhawaaqaysa furitaanka xukunka, waxaa si toos ah u taageeraya ku-dhaqanka muddada wakhtiga nebinnimada ee laba boqol iyo labaatan sano. Waxay ahayd farriintii digniinta ee bilowgii boqortooyadii lixaad ee nebinnimada Kitaabka Quduuska ah—Maraykanka.

Sannadkii 1996, waxaa bilowday adeegga Future for America, waxaana farriintii malaa’igta saddexaad ee la furfuray sannadkii 1989—taas oo aqoonsanaysay bogsiinta nabarkii dhimashada lahaa ee baabasiinta iyo sharciga Axadda ee dhowaan imanaya—lagu daabacay majallad cinwaankeedu ahaa, *The Time of the End*. Farriintii dhammaadka Adventism-ka waxaa loo habeeyey si rasmi ah, sida farriintii bilowgii iyaduna loo habeeyey si rasmi ah. Bilowgii, farriinta waxaa lagu laalay wakhti, waxayna matalaysay horumar dheeraad ah oo ku saabsan runnaha ku jira Erayga Ilaah. Sannadkii 1996, laba boqol iyo labaatan sannadood ka dib dhalashadii Maraykanka ee 1776, farriintii dhammaadka Adventism-ka ayaa si rasmi ah loo habeeyey, waxayna matalaysay horumar dheeraad ah oo ku saabsan farriimaha saddexda malaa’igood.

Markaan ka hadlayno taariikhda isbarbar socota ee geeska Jamhuuriga ah iyo geeska Protestant-ka ah ee ku jira taariikhda boqortooyada lixaad ee waxsii sheegidda Baybalka, waa in la fahmo cidda uu yahay geeska Protestant-ka ahi iyo cidda uusan ahayn.

Ku dadaal inaad naftaada Ilaah u muujiso mid la aqbalay, adigoo ah shaqaale aan u baahnayn inuu ceeboobo, oo si qumman u qaybinaya ereyga runta. Laakiin ka fogow hadallada aan quduuska ahayn iyo hadal-madhnaanta aan faa’iidada lahayn; waayo, waxay u sii kordhi doonaan cibaado-darro badan. 2 Timoteyos 2:15, 16.